DE JOAN MARAGALL A CARLES RIBA

Per JOAN TRIADÚ

QUAN ES FACI amb prou perspectiva la història de la poesia catalana moderna, caldrà destriar uns noms, separar-ne uns altres i veure la graduació que, graciosament, en donarà la llunyania, i per sort, sense el ròssec, carrincló moltes vegades a casa nostra, del detall personal ni de la noble, però en aquest aspecte confusionària, bona fe patriòtica. Apareixeran, dins el profús sistema d'altures poètiques, uns cims que parteixen l'horitzó amb una mena de voluntat pròpia d'imposar-s'hi; i la relació serà vera i clara entre ells, i entre ells i els que en certa manera els justifiquen i els fan possibles. Cap ni un dels poderosos dominants no haurà estat aïllat en la seva base ni lliure de destorb en la seva ascensió, per molta i sobirana seguretat que el temps, vençut, i les oscil·lacions dels estils, superades, els proporcionin. Jo crec que aquests noms seguiran una mena de llei ondulant damunt la qual es mou — i no dic que avanci — la successió dels diferents valors, en aquest cas els poetes: l'un serà el contrast de l'altre i, alternativament, cadascú haurà reprès la trajectòria de l'anterior al seu immediat. No menys de quinze anys ni més de vint els separaran. Compleixen, al meu entendre, aquestes condicions, especialment l'essencial balanceig en el caràcter successiu de llur obra, quatre [1] grans poetes: Verdaguer, Maragall, Guerau de Liost i Carles Riba.

Sobre els dos primers, actualment ja no hi ha discussió; sobre els altres, en canvi, n'hi ha més que no pas perspectiva. No m'agrada combatre en les causes guanyades (per això, o almenys aquest deu ésser un dels motius, escric en català) i em limitaré, doncs, a argumentar sobre els dos darrers.

Cada vegada és més evident que a Guerau de Liost no se li ha fet encara la justícia que es mereix. La frase pren gustos de tòpic, i perilla, per tant, de no voler dir res. Guerau de Liost és, senzillament, qui reprèn la gegantina empenta de Verdaguer i és ell — i no Maragall, que no ho podia fer — qui actualitza la victorhuguesca passió d'aquell, per uns camins que corresponen a la poesia del seu temps. Si Maragall és el veritable poeta modern — i amb personalitat única — dels modernistes, Guerau de Liost, que, com començàvem dient, es refereix per llei natural no a la immediata generació anterior, sinó encara a l'altra, és qui posa en peu, i en el seu temps, alguns dels aspectes més preuats de la poesia verdagueriana: per exemple, la força descriptiva, i amb ella el lèxic rural. Poeta rural no és avui un epítet satisfactori ni gairebé un compliment; doncs, bé, Guerau de Liost és, després de Verdaguer, el més gran poeta rural de la llengua catalana.

Cal retrobar-lo, romàntic, en el seu medievalisme, darrera el qual tants de crítics s'han aturat, o s'han protegit, com davant una boira impenetrable. Els seus irònics castells, però, no són ni una broma fàcil ni un candor encartronat. Les seves sagetes — més de quatre ho saberen, més de vuit no ho volen saber — no són de fusta. Els seus somnis no són una construcció versàtil i graciosa més o menys malaltissa; al contrari: el conjunt de la seva obra, vist avui, té totes les condicions que acostumen a tenir les dels grans poetes; i si a casa nostra hi hagués prou erudits, ja l'haurien estudiada per totes bandes i n'haurien fet seccions transversals; i se sabria el què del seu lèxic i es tindria una raó del seu ideari, tal com es fan aquesta mena de treballs — servils si es vol, però necessaris al crític defini-

[1] A gratcient deixo de banda en aquest esquema noms tan alts com Costa i Llobera, Alcover, Salvat Papasseit, J. V. Foix i algun altre: es tracta de seguir el paral·lelisme d'aquells dos més fonamentals.

Joan Maragall

tiu — a tot arreu del món; i al pa, pa, i al vi, vi.

L'hereu, el veritable continuador d'allò que modernament es podia continuar de Verdaguer, fou Guerau de Liost. Però l'intraduïble, l'insubornable Guerau de Liost, no ha estat del tot comprès ni ha arribat prou al cor de la seva gent. De Verdaguer a ell va un segle, tant com a França de Lamartine a Apollinaire.[2] Però Catalunya és així. Verdaguer s'adreçava, encara, al cor; Guerau de Liost a la sensibilitat i a la intel·ligència. Molta de la nostra gent, com si aquest segle que diem no hagués passat, segueix esperant que els poetes li toquin el cor i no s'adona que, passat l'esclat romàntic — a Catalunya, *Renaixença* — torna el poeta, com en altres èpoques, al claustre, al saló, a la cort o al suburbi, i no s'adreça a cap públic. Però potser per a molts és més fàcil "tenir bon cor" que fer sofrir la intel·ligència.

*

Maragall, com Verdaguer, necessitava també algú que, en certs aspectes igualment actualitzables, el continués, el rectifiqués i en definitiva el salvés. Aquesta labor no acostumen a poder-la fer els immediats seguidors, els quasi imitadors (d'ells seran els nostres defectes, s'ha dit), ni tampoc els independents, els caràcters creadors immediats, perquè aquests actuen, en part inconscientment, per reacció. Maragall i Guerau de Liost — com Carner, Ors i fins i tot López-Picó — són absolutament antitètics. De fet Maragall hauria estripat les poesies de bona part dels joves que el succeïen i no el seguien, i alguna vegada ho feia. No era possible que s'adonés que ho havia de fer més aviat amb les dels que el seguien i, en realitat, no el succeïen. Calia una nova onada i una nova figura perquè el gran i el veritable Maragall fos comprès: havien d'ésser els qui en ell estimessin més les defectuoses virtuts que els fàcils i populars virtuosismes; les seves realitats que les mal enteses de les seves teories. Algú, en fi, un poeta, que preferís *Nausica* a *La Sardana*. Aquest fou, naturalment, l'il·lustre autor de l'antologia de Maragall que ha donat lloc a aquest article: Carles Riba.

L'encert d'encomanar a Carles Riba la tria i pròleg d'una Antologia poètica de Maragall no sembla que hagués de venir gaire de pla, suposo, a cap editor; però el que s'hagi fet demostra que a poc a poc en el nostre petit món intel·lectual s'imposen els esperits clars i les iniciatives ordenadores. Perquè, al primer cop d'ull, ¿qui ho havia de dir? Heus ací l'esponjat, l'il·luminat i cantador poeta del Pirineu i de la mar, l'enamorat ingenu de la paraula i del cel blau, succeït pel poeta més discutit — en l'ambient literari —, de la Catalunya moderna; discutit per tot allò que li atribueixen (com a Maragall allò altre), és a dir el concepte de poeta hermètic, d'intel·lectual rebuscat, de lúcid i implacable artífex de la paraula difícil.[3]

Riba, en canvi, és per damunt d'això i

[2] ¿Qui discuteix avui la línia Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Mallarmé, Apollinaire, Valéry? ¿On són, en canvi, avui, Banville, Herédia, Proudhomme, Samain, Moréas? Tot ha passat en menys d'un segle. La crítica ha posat les coses al seu lloc.

[3] Cal aclarir, potser, que tant el concepte corrent de Maragall com el de Riba, que he intentat resumir en aquestes ratlles considerant-los malauradament reals i no prou desmentits, són això: una vulgar visió superficial, esquemàtica i parcial encara més en el cas del segon que del primer.

per dret propi, el Maragall del nostre moment. (Ja no dic del nostre temps perquè el terme pot semblar massa ambiciós ara que les èpoques passen tan de pressa.) El que s'esdevé és que no solament han canviat els poetes, o només ells i res més: molt més ha evolucionat la poesia i amb ella tot allò que, en aquests moments, vol dir, ni que es tinguin seixanta anys, ésser un poeta i viure'n l'experiència. Com en el cas de Verdaguer i de Guerau de Liost, cal veure les dues posicions: Maragall, si bé ja no s'adreçava tant al cor de la gent com l'immortal autor de *Canigó* — i per això ja no fou ni de molt tan popular (sempre hi ha hagut qui l'ha confós amb Pi i Margall, per exemple) — anomenava encara "germans" els pobles, iniciava encara un guiatge, que es limità a certa classe dirigent, del seu país, i es dispersava una mica per carrers i festes amb l'exaltació mesiànica del fi de segle. Carles Riba, en canvi, molt més encara que Guerau de Liost, ha viscut retret, sovint ignorat, estrany a la glòria popular. Entre els lletraferits mateixos, sempre aturats, però, a un quart o a mig segle del seu temps, Riba ha produït sovint un cert desassossec, perquè no explica històries domèstiques, no rapapieja amb auques ni goigs —seriosament— ni que sigui per a una hipotètica elevació de nivell dels respectius gèneres, i exigeix, de punta a punta del seu mester, que la intel·ligència faci l'esforç de servir per alguna cosa.

En aquest drama o comèdia del poeta modern que escriu, com l'ostra quan fa la perla, per treure's de dins una nosa insuportable, el problema és personal i el conflicte no s'explica al públic vast i comú, sinó a cada persona de l'auditori i s'adreça a totes i a cadascuna de les afinitats que hi ha en l'ésser humà, intel·ligent, sensible i sofert. Aquesta poesia, sí, rellisca per damunt de la gent i àdhuc podríem dir per damunt de la societat, com la pluja pel coll d'una estàtua. Pensem, però, que és ben evident que també hi rellisca l'Evangeli.

Carles Riba suceeix Maragall, malgrat tot el que pugui semblar, en aspectes tan fonamentals i reconeguts com en l'humanisme — en Maragall incipient, instintiu, i en Riba madur i conscient —, en la fecundació germànica, en l'hel·lenisme — en el cas de Maragall de segona mà, però felicíssim —, en la inquietud pel mite, i fins en la poesia del paisatge, fugaç i impressionable. (¿Què hi ha de més semblant a les *Vistes al Mar*, però posat al nostre temps, que les *Tannkas?*) Però Riba porta a tot això aquesta passió somorta, que no fa odes —però ha fet *Elegies*—, en la qual es crema el poeta que sap tant com sent i que arriba a sorprendre's ell mateix de viure, com tots els grans lírics dels darrers temps, estupefactes i lúcids, plens d'allò que Maragall n'hauria dit "encantament".

Jo no hauria vist clar tot això sense llegir aquesta *Antologia poètica* de Maragall, amb els dos pròlegs de Carles Riba i la significativa agrupació dels poemes, tant o més reveladora que la tria que l'antologista hi fa. Sé per experiència que és fàcil discutir una antologia i debatre's en un combat absurd d'aquest vull i aquest no vull; i que per a molts, la millor antologia és aquella en la qual no manca cap dels propis coneguts; però en aquesta hauran trobat a faltar qui sap quines poesies, més o menys emocionants i lligades, potser, a algun record personal molt respectable, alguns lectors de Maragall. Per a mí — potser no calia dir-ho — només aquest darrer tipus d'obres m'interessa. Tant se val. Per a tots, però, a més, és una vivíssima sorpresa (inoblidable encara que el llibre se'ns tanqués per sempre i mai més no el llegíssim) vèure per quins camins torna l'ànima d'un poeta a les afinitats secretes de l'altre i quin llenguatge meravellós — de signes, de versos, d'inquietuds — salta entre ells, amb una perenne joventut gens complaguda, inconformista fins en la maduresa; que aquest tret també els uneix en el que són ells: dues de les figures cabdals de la poesia catalana moderna.

Barcelona, 1954